

*Л. Вітюк,
студентка,
О. Михайлова,
кандидат пед. наук, доцент,
Житомирський державний університет імені Івана Франка*

ФОРМУВАННЯ СОЦІОКУЛЬТУРНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ УЧНІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ В ПРОЦЕСІ НАВЧАННЯ ЧИТАННЯ НА УРОКАХ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ

Основоположна мета навчання іноземної, зокрема англійської мови – це розвиток комунікативної компетентності учнів, яких навчають здійснювати іншомовне спілкування. Тенденції в навчанні англійської мови як засобу спілкування відповідають сучасним потребам суспільства і проявляються в комунікативній спрямованості цілей, змісту, принципів і методів навчання. Згідно освітньому стандарту середньої повної освіти з іноземної мови, вивчення іноземної мови направлено на розвиток іншомовної комунікативної компетентності в сукупності всіх її складових: речової, мовної, соціокультурної, компенсаторної й навчально-пізнавальної. Навчання англійської мови на початковому ступені у сучасному загальноосвітньому навчальному закладі є надзвичайно важливим. Це процес багатоаспектний, що включає в себе навчання усіх розділів мови (фонетики, лексики, граматики) необхідних для формування мовної та мовленнєвої компетенції учнів.

Одним із завдань навчання молодших школярів іноземної мови є розвиток уміння читати нескладні автентичні тексти та розуміти їх. Процес оволодіння цим умінням починається з навчання техніки читання, яке забезпечує автоматизованість сприйняття графічних образів, співвіднесення їх зі звуковими відповідниками та їхнім значенням, а також із озвученням їх уголос або подумки. Це визначає важливе місце читання на кожному занятті з англійської мови.

Мета: визначити особливості формування соціокультурної компетентності учнів у процесі навчання читання англійської мови та сформулювати умови для її ефективного розвитку в школярів.

Згідно з новою програмою з іноземної мови для загальноосвітніх шкіл, основною ціллю шкільної іншомовної освіти в Україні є формування в учнів комунікативної компетентності. Одним із елементів цієї комунікативної компетентності є соціокультурна компетентність, яка включає в себе знання з країнознавства, культурології, фонові знання, тощо, уміння використовувати ці знання у процесі спілкування з представниками інших культур. Публікації науковців О. Локшиної, Л. Зені, Н. Бориско, Л. Калініної, С. Ніколаєвої, О. Паршикової, О. Першукової, Т. Полонської, В. Редька, І. Самойлюкевич, О. Шаленка та інших присвячено питанню компетентісно орієнтованого навчання іноземних мов, у яких висвітлюються їхні погляди на це питання.

В сучасній практиці навчання техніки читання іноземною мовою використовується переважно фонетичний (звуковий) аналітико-синтетичний метод. Провідним принципом цього методу навчання – є формування у дітей

початкових умінь читати й писати від звуку до букви. Це означає, що перед ознайомленням дитини з певною буквою треба навчити її виконувати аналітичні і синтетичні дії з тим звуком (звуками), що позначаються на письмі даною буквою; правильно вимовляти, впізнавати в різних позиціях слів (на початку, в середині і в кінці), виділяти із слів, складів, сполучати з іншими звуками в складі. Проте в деяких випадках застосовуються й інші відомі методи: за правилами читання, за ключовими словами, метод цілих слів, взаємопов'язаного навчання читання і письма, нетрадиційного навчання читання, кольорового читання та ін.

Грунтуючись на визначенні соціокультурної компетентності, яка розглядається як здатність застосовувати знання, вміння та особистісні якості для успішної діяльності в певній галузі, вважаємо, що соціокультурну компетентність школярів можна визначити, як здатність застосовувати соціокультурні знання, вміння, здібності та особистісні якості у процесі іншомовного спілкування.

Формування соціокультурної компетентності учнів здійснюватиметься шляхом паралельного і взаємопов'язаного навчання всіх видів мовленнєвої діяльності. Відповідно до їхніх вікових особливостей відбуватиметься перехід на продуктивні види роботи, які спонукатимуть учнів до творчого мислення, розвитку самостійності у визначенні мовного оформлення мовленнєвих дій і вибору способів їх засвоєння [2].

Оволодіваючи іноземною мовою, учні ознайомляться зі світом іншої культури. Розвиток країнознавчої мотивації, в основі якої лежить інтерес до життя однолітків за кордоном, до народу країни, мова якої вивчається, є однією із основних цільових установок у методиці навчання іноземних мов. Її успішній реалізації сприятиме різноманітний навчальний матеріал, що в цікавій формі відображає життя зарубіжних однолітків.

Таким чином, серед ключових компетентностей значне місце посідає соціокультурна компетентність як складне інтегроване утворення у характеристиці особистості. Основними складовими частинами соціокультурної компетентності є культурознавча та лінгвокультурознавча, соціальна, соціо-лінгвістична та країнознавча компетенції.

Якщо перераховані складові сформовані на належному рівні, то це дає змогу учню легко орієнтуватися в іншомовному середовищі, швидко адаптуватися до нього та конструктивно вирішувати перешкоди, які виникатимуть у процесі міжкультурної комунікації. Оволодіння школярами соціокультурною компетентністю передбачає засвоєння необхідного рівня соціокультурних знань, подальше формування навичок і вмінь узгоджувати свою поведінку відповідно до цих знань.

Аналіз наукової літератури показав, що поняття «соціокультурна компетентність» розглядається досить різнобічно. Соціокультурний компонент змісту навчання іноземних мов знайомить учнів з різними аспектами життя їхніх зарубіжних однолітків, історією та сучасністю країни, поглиблюючи і диференціюючи уявлення школярів про дійсність. Цей компонент змісту становить країнознавчу і лінгвокраїнознавчу компетентності.

Формування соціокультурної компетентності має певні особливості на кожному етапі навчання в школі. Так, до змісту соціокультурної компетентності при вивченні англійської мови належать національні реалії: державна символіка (прапор, назва країни, столиці), імена однолітків, відомих персонажів, назви тварин, ігор, свят; елементарні вербальні етикетно-візуальні формули спілкування (привітання, прощання, знайомства, вдячності, вибачення, схвалення). Учні вчиться писати свої ім'я та прізвище, імена батьків та друзів, правильно вживати привітання, форми звертання, вигуки, вирази народної мудрості. Компонентом змісту соціокультурної компетентності під час розвитку фонетичних навичок в учнів є елементи фольклору малих форм: лічилки, віршики, пісеньки тощо, які містять багато національних реалій і є джерелом фонових знань учнів.

В початковій школі більше уваги слід приділити вивченню правил мовленнєвого етикету країни, мова якої вивчається [18, с. 54].

На уроках з англійської мови слід використовувати різновиди ігор: ділові, сюжетні, ситуаційно-рольові. Наприклад, ділова гра включає імітаційні завдання, ігрове проектування, аналіз ситуації. При цьому формується комплекс комунікативних умінь і вміння відчувати партнера зі спілкування, вміння ідентифікувати себе з ним, знаходити способи досягнення позитивного кінцевого результату [14, с. 157-158].

Отже, поряд з формуванням соціокультурної компетентності необхідно працювати над наступними розвиваючими і виховними завданнями: розвиток емоційно-оцінного ставлення до світу; формування здатності до самостереження, самооцінці; розвиток таких особистісних якостей, як цілеспрямованість, вміння працювати у співпраці, толерантність, відповідальність, самостійність, творча активність; забезпечення особистісного самовизначення учнів, їх соціальної адаптації; забезпечення розвитку інтелектуальних і пізнавальних здібностей, готовності до самоосвіти за допомогою мови; вдосконалення досвіду продуктивної творчої діяльності.

Формування соціокультурної компетентності буде успішним за умови систематичного виконання вправ і завдань, які передбачають розвиток умінь: формувати позитивне ставлення до культури народів, мова яких вивчається; проводити паралелі між двома культурами; вибирати соціокультурні явища відповідно до завдань учителя; оцінювати соціокультурні події та знаходити відмінності; формувати асоціативні вміння та естетичні почуття; коментувати іншомовний матеріал соціокультурного змісту, висловлюючи при цьому власну думку; висловлювати своє ставлення до важливих подій іншомовної культури; інтерпретувати соціокультурну інформацію для формування вмінь критичного мислення; виконувати завдання соціокультурного змісту в умовно-комунікативних ситуаціях.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1.Закір`янова І.А. Формування соціокультурної компетентності у майбутніх вчителів іноземної мови в процесі професійної підготовки : автореф. дис. канд. пед. наук: 13.00.04. К., 2016. 22 с.

2.Скляренко Н.К. (2015) Сучасні вимоги до вправ для формування іншомовних мовленнєвих навичок та вмінь. *Іноземні мови*. № 3. С. 54.

3. Редько В.Г. Компетентнісно орієнтоване навчання іноземних мов учнів початкової школи: лінгводидактичний аспект. *Проблеми сучасного підручника : зб. наук. праць*. К. : Педагогічна. 2017. Вип. 18. 282 с.